

A' SZABADSÁG.

Sikos és csuszamos pályára lépek, k. olvasó, midőn a' szabadságról akarok beszédet tartani. Kevés ember van, ki e' mezőn egészen honn találná magát, mert részint tulkövetel, részint nem akarja megadni a' teljes mértéket. Egészen másképen is hangoztatnám szavaimat, ha nem ti volnátok hallgatóim, ti, kiket a' bölcsélet mezején úgy vezetni föladatam, hogy czélt érjünk közösen, — én, mennyiben meggyőződéseket az enyémig akarom emelni, ti pedig, hogy lelketeket annyira kiműveljétek, hogy pályátokra lépődök, ott folytassátok a' munkát, hol én félbehagytam. A' mit mi itten mondunk, legyen az bármi szabad, bár mennyire ellentétben az előitéletekkel: a' közéletben nagy változást nem hoz elő, mert egyre csak az elméleti mezőn marad 's mire ti a' közélet kormányzóivá, vezetőivé lesztek, akkorra a' gyakorlati élet köszörűkövén menendettek eszméim keresztül. Ha tehát én élesnek látszattam is, midőn nyelvemről a' hangok lejönek, megszüntem éles lenni azok előtt, kik az indulatok rabszolgái, kik a' szabadságot névszerint kívánják ugyan, de lényekben nem is ismerik, nem is tudják méltólag becsülni.

Nincs szó, melly nagyobb hatást gyakorolna az emberi kedélyekre, mint ez: a' szabadság. Midőn az ifju ezt hallja, isteni erő mozdul meg keblében, melly őt tettekre hajtja; pályát és szabad tért lát maga előtt, mellyen futni, mellyen versenyeni fog és akar; midőn a' férju hallja megcsendülni, magába száll és kérdezi magatúl: bírja e' ő ezen utolsó kincset, mellyet Isten legfőbb czél gyanánt tűze ki az emberiségnek; midőn a' nő hallja, el-

fogulni érezi kebelét és körülnéz a' férfiak világában és keresi azt, kit mint a' szabadság bajnokát leginkább tud tisztelni, becsülni, szeretni. És mit mondjak a' rabszolgárúl, ki előtt az élet teher vala, kinek utjában ezer és millio volt a' tövis, és alig egyetlen egy rózsza, hogyan cseng ennek fülében a' szabadság szava? Csillag az a' nagy éjféln, mellynek egyetlen sugaráért koczkáztatni kész életét, melly visszaadja neki lelke levert erejét és teste minden rugékonyságát. Ah, mennyire boldognak érezné magát, ha megpillanthatná mennyei fényét, ha sirjára a' szabadság hajnala mosolygana alá 's kétségnek nem volna többé alájavetve, hogy ő volt utolsó, ki rablánczokban szenvedte. És mit érez a' szabad ember, midőn említeni hallja a' szabadságot? Érti, mennyire boldog ő, mennyi hálával tartozik Istenének, ki a' szabadság napját fejére hagyta alásütni, ki e' főkincsben, mindennel megáldá, mit ember e' földön birhat és szeretetre hevül hazája iránt, teljes vonzalommal csüng a' nemzeten, melly elég érett, a' szabadságot követelni; föntartani 's az első tagtól az utolsóig kiterjeszteni.

De vannak, k. o., kiknek fülében kísértet gyanánt cseng ezen szó, kik rettegnek hallására, kik görcsöket kapnak, ha előttök szabadságrúl tétetik említés. Azon gyáva-lelkűek ezek, kiknek keblében nem szív van, hanem rettegés, kiknek koponyájában nem isteni szikra lángol, hanem élettelen tömeg van, kik még a' zsarnok árnyékátul is rettegnek, kik előtt nagy szerencse, ha mások irgalmából tenghetnek, kik megnyalják a' kezét, melly őket sajtolá, csak konczot dobjon elébek. Az ilyenek mellett soha nem jön nap az emberiségre, hanem örökre éj maradna 's az emberiség alásülyedne a' barmok, az okatlan állatok sorába.

És vannak még mások is, barátaim, kik haragusznak a' szabadság szóra, kik azt ki szeretnék törülni a' szótárbul, kik a' földi mennyországot akkor vélik megérkezendőnek, mikor ezen eszme nem létezik többé. Vak engedelmesség az, mi nekik tetszik, gépi menetele a' gondolatok- és cselekvéseknek az, mit dicsérnek, pártolnak, jutalmaznak. A' kényurak és zsarnokok ezek, kiknek mérges gözkörében elhal a' gondolat virága, levetkezi emberiségét a' cselekedet 's elveszti egész méltóságát azon lény, kit Isten észszel és szabad akarattal ruháza föl, hogy mindent vizsgáljon 's a' mit jónak ösmere meg, kövesse, követtesse. És vannak illy ellenségei Istennek, kik előlni akarják a' lélekben azt, mi benne legszebb: az ész, a' mennyiben azt fötulajdonságátul a' szabad vizsgálatul és a' jónak szabad követésétul, akarják eltiltani. Hogy engedheti meg Isten ezt, kérdezitek? Azért, hogy legyen mire törni az emberi fajnak, hogy méltó legyen élni és küzdeni, és legyen mező, mellyen bajnokiaszkodván, kiki szerezhessen magának viadal-koszorút.

Pedig a' szabadságtul félni gyávaság. A' szabad ember nem bánt senkit. Birja az élet legfőbb kincsét, 's e' birtokban boldognak érzi magát; e' birtokért örömet föláldozza vagyonát, szivesen koczkáztatja életét. A' szabad ember barátja a' rendnek, tudván, hogy szabadság csak törvényes rend

mellett virágozhatik, hogy az emberi ész csak a' béke ernyője alatt teheti előmenetelét. A' szabad ember tudja, hogy birtokában van annak, mit zavarban, nyugtalanzkodásban, zendülésben 's mindenféle társadalmi lázban csak elveszíthet. Ezen okbul a' jogos polgári helyzetnek a' szabad polgárok a' leghűbb őrei 's a' törvény szellemében uralkodó fejedelemnek született támaszai, ingathatatlan gyámjai. Ezekben van a' társaság ereje; ha ezek meg nem mentik, meg nem óják a' veszélytől, nincs a' mi megóvja, megmentse.

De a' szabadságtul félni ostobaság is. A' szabad ember nem hajlandó ugyan, egy helyben tespedni, pangani; ő az igazságot 's a' jobbat mindig keresi mind az elméleti, mind a' gyakorlati mezőn: de a' rögtönzésnek ellensége, nem cselekszik előbb, mint mikor az eredményről bizonyos. A' szabad ember, mikor a' maga javát keresi, egyszersmind a' társaság javára is törekszik. Gyűjt ő testi lelki vagyont, de nem más kárával, élvez minden élvezhetőt, de más sérelme nélkül.

A' szabadságtul félni hasztalan dolog is. Mikor olly jó volt Isten, és az embert észszel áldá meg, kimondá: szabaddá teremtelek. És az ész kivíja magának előbb-utóbb a' szabadságot. Mikor tekintélyre 's költészetre volt szüksége az észnek, azokat alkalmazá; midőn maga lábain tud ma már járni, hiában törekednek némellyek mankókat adni neki; elveti magátul azokat és kimondja: jogom és rendeltetésem Istentől, szabadon mozogni; úgy cselekszem. És csakugyan teljes kiterjedésében használja szemeit, lábait, kezeit, sőt szárnyait is az ész, saját birodalmat alkotandó, kiterjedtebbet, minden eddigi birodalmaknál.

Miután a' szabadság elleneiről bővebben szóltunk, tekintsünk barátaira is. Van sok olly barátja a' szabadságnak, ki teljes meggyőződése szerint pártolója, hőse, vitéze neki, és valóban mégsem. Azon szabadalmazott osztály ez, melly kiváltságaiban helyezi a' szabadságot, és műveletlenségében nem tudja, mit cselekszik. A' szabadságnak nincs nagyobb ellensége az ostobaság- és tudatlanságnál: ez mindent veszélyeztet 's a' jó kifejlésnek egyenesen utjában áll. Azért van, hogy a' szabadság ellenségei az ostobaság és műveletlenség barátai. Hol hallottatok, hogy zsarnok országokban a' szellemi fejlődés pártoltatott volna 's a' tekintély hősei az észnek emeltek volna oskolát. De néha e' szabadság barátja szabadság ellenségének is látathatik: valamint a' gyermek jó akaróját, ha szigoruan vezeti ezt az ismeretek gyűjtésére 's az erény gyakorlatára, rossz akarójának mondhatná a' kurta látó. Illyen vala II. József császár, ki kényszeríteni akará népeit, okosakká lenni, művelődni; az illy zsarnokok szükségesek és hasznosak magok idejében, 's évtizedek alatt férfiuvá érlelhetik a' gyermeknépet, mellynek férfiasodására különben talán századok kívántattak volna meg. Illyen zsarnok válhatott volna Napoleonbul hazájára 's Európára nézve, mit még a' németek is megköszönhetnének neki: de ő nem vala sem Washington, sem II. József.

A' nemzetek 's népek nagyobb részint gyermekhez hasonlíthatók, kik nem tudják, mi van javokra, mi károokra, kik természetes barátjai a'

henyeségnek, minden magok megerőtetésétül iszonyodók: természetes, hogy vezetőre van szükségök, ki őket szép módjával, sőt erőtetéssel is, vonja a' művelődés és a' nyomában járó szabadság mezejére. Ha az okosak és hatalmasak nem szoritják a' dolgot, a' nép ezredek mulva sem érik meg a' szabadságra. Nevelést a' népnek, és kötelességül tenni minden szülőnek, hogy oskoláztassa gyermekeit, a' jogokat pedig és a' szabadság teljes gyakorlatát a' műveltséghez kötni: ez azon ut, mellyen a' valódi szabadsághoz eljuthatni, azon szabadsághoz, mellynek istennéje az ész, őre az erény.

V a j d a.

(Vége követk.)

Ö N Á T O K.

I.

NÉGY ÓRA.

Eperjesen a' Libay-ház kapujából egy húszéves ifju lépett ki 's a' ház hoszszában futó járdán jobbra tartott.

Az emelet egyik ablakából szende, kedélyes arczu leányfejecske tekintett le 's szapora csókokat küldött piczinke ujjain a' távozó után.

Az ifju megfordult, hidegen emelintett fehér nyári kalapján 's gyorsított léptekkel haladt odább.

Ama vészoszlopnál kezdve, melly a' szabadság hitvallásaért elvérzettek helyén áll, — 's a' hajdan jezuítazárda, — jelenleg a' lealkonyodott viharos napokat szerény barna külsejével folyvást gyászoló, de belsejében számtalan nemes célra törekvő ifjunak a' világodás szövétnekét lobogtató ágostai főtanoda mellett elhaladva, mig a' római székesegyházig ért, legalább hatszor vonta elő zsebóráját, melly kisújjnyi vastag, kék gyöngylánczon lóggott nyakáról 's szintannyiszor nézett a' toronyórára is fel, a' nélkül, hogy az idő valódi állásáról vagy a' két óraközti különbségről tisztába jöhetett volna.

Szerfeletti szórakozottság, nyugtalankodás lehetett ennek oka, mi onnan tetszett ki, hogy végre boszúsan rántva elő óráját még egyszer, látja, miszerint eddig nem szám-, hanem hátlapját nézte annak, 's csak most ejti ki e' félig érthető szavakat: — már fél ötre, pedig n é g y k o r kellett volna ott lennem.